

Posudek disertační práce

Temporální a spektrální struktura českých explozí,
kterou předkládá k obhajobě Mgr. Pavel Machač

Autor si zvolil ke zpracování téma, které je aktuální, přínosné pro charakteristiku fonetické stránky češtiny; své analýzy staví na rozsáhlém, důmyslně shromážděném materiálu, který navíc zpracovává z dvojího, vzájemně dosti odlišného hlediska. V obojím případě jde o zpracování vlastností českých explozivních souhlásek.

Pozornosti si zaslouží poměrně podrobný popis výběru, zpracování a analýzy řečového materiálu. Jak známo, při zavedení většího počtu hledisek velmi rychle roste objem zpracovávaných položek. Toho si je autor vědom a předesílá přehled potřebných předpokladů pro zaměření svého zkoumání. Důsledně provádí tu i v pozdějších stadiích práce zevrubnou tabelaci dokladů i průběžných výsledků, případně tam, kde je to namístě, i časté grafické znázornění.

Při volbě položek pro analýzu volí jednak projevy mluvené, které zde charakterizuje jako „projevy nečtené s pokud možno s vysokým stupněm spontaneity“. I když se může zdát tato charakteristika poměrně neurčitá, dobře materiál odlišuje od „projevů čtených“. Je tu třeba říci, že tu jde o obecnou charakteristiku způsobu projevu, nikoli podrobnější instrukci před záznamem. Označení „semispontánní řízené“ je rovněž vhodné, byť méně transparentní. Čerpání z foneticko-akustické databáze češtiny je výhodné. Vyřazení deformovaných explozí z celkového souboru je logické. Jistě lze plně akceptovat soubor všech „Omezení při výběru...“, upozornil bych však na to, že jde o omezení dvojího druhu – omezení sub f) – j) předpokládají subjektivní hodnocení (nepřirozené..., v níž by nebyly v plné míře...neodpovídající kvalitou), jde tu ale o zajištění

dostatečné míry srovnatelnosti, již lze dosáhnout náročným a jistě často zdlouhavým výběrem.

U zvukového materiálu typu „projevy čtené“ respektoval autor stejná omezení, o nichž už byla zmínka, šlo přitom o věty sestavené podle daných požadavků. Důležitá je tu – jako ostatně u všech zkoumáních obdobného typu – přesná instrukce před začátkem zvukového záznamu. Pokyny, které autor uvádí, jsou poměrně náročné, avšak hned v příštím odstavci se dovídáme, že při záznamu šlo o velmi kvalifikované mluvčí. Při případném pokračování tohoto výzkumu by možná stálo za úvahu, zda slovní sekvence ve tvaru otázky nemohou mít rušivý vliv na souhláskové okolí. Při volbě slovních sekvencí autor vhodně zvažuje i riziko únavy i stereotypu.

Při vyhodnocování naměřených hodnot autor přihlíží ke statistické významnosti údajů; v příslušné části podává ostatně dostatečně obsáhlý výklad o použitém statistickém aparátu. Jen velmi stručně uvádí údaje o použitých technických postupech – lze tu předpokládat, že počítačový program Praat, uváděný v seznamu pramenů, patří dnes již k běžné technické výbavě fonetických pracovišť. Většinu drobné mravenčí práce ani celkové vyhodnocení výsledků ovšem program neudělá. Autor tu musil vynaložit značné úsilí na zvládnutí rozsáhlého množství výsledků, připravit jeho vhodnou a srozumitelnou prezentaci – uvedl bych hned, že s úspěchem.

Za užitečnou koncepci tu pokládám užití pojmu „hláskové rysy“, které autor zavedl již dříve. V předložené práci podává potřebný výklad a aplikaci na zpracovávanou problematiku, především při určování hranic segmentů.. Celkově pokládám úvodní partii práce za vítaný přínos k metodickým postupům popsáno, případně i obdobného výzkumu v příbuzné oblasti. Rovněž se tu nabízí možnost plynule navazujícího pokračování ve výzkumu, vedeného autorem nebo jeho následovníky.

Temporální a spektrální hodnocení explozív reprezentuje dva odlišné způsoby hodnocení, které nejdou proti sobě, nýbrž probíhají paralelně, liší se však výrazně formou vyjádření. První způsob navazuje na starší údaje vycházející již od prací Chlumského z první čtvrtiny minulého století. Numerické hodnoty, které uvádějí jednotliví badatelé, se dosti výrazně liší: jde tu o odchýlnou volbu výchozího materiálu, jeho typu. Opět poukazují na podrobný popis metodického přístupu, který autor

